

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περίεργον μὲν πάντοτε ἀλλὰ καὶ πάντοτε
μεγάλῃς σπουδῆς ἄξιον φαινόμενον παρέχουσιν
εἰς τὸν μελετῶντα τὴν ἱστορίαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖ·

περὶ ἐκυτὸν τὰς ἰσοπρέμους σχεδὸν κορυφὰς τοῦ
δρυμοῦ ἰσαδέλφως νεούστας πρὸς ἀλλήλας ὑπὸ
τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, δὲν ἀνέτεινε πολλακίς ἄ-

νοι, οἵτινες ὑπερκύπτοντες ἐκάστοτε τῶν πολ-
λῶν, καὶ εἰς ὕψος αἰρόμενοι, σημαίνουσιν, αὐτοὶ
μόνοι, ἰδίαν ἐποχὴν ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν.

Τίς, ἐν μέσῳ δάσους εὐρεθεῖς, καὶ βλέπων

καὶ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ὑψιτενῆ δρῦν, τὴν μό-
λις αἰσθανομένην τοῦ ἀνέμου τὴν βίαν, ἡρέμα δὲ
καὶ προστατευτικῶς προσκλίνουσαν τὴν ἄκραν
αὐτῆς κορυφὴν πρὸς τὴν κύκλω λόχμην, καὶ οἴε-

νει ἐνθαρρύνουσαν καὶ καθησυχάζουσαν τὸ πρό-
ριζα σαλευόμενον δάσος; Καὶ ἠρώτησε βεβαίως
ἑαυτὸν ὁ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα προσβλέπων,
διατί ἀπέμειναν μικρὰ μὲν καὶ δειλὰ καὶ κλο-
νιζόμενα ὑπὸ τῆς ῥιγηλῆς τοῦ ἀνέμου πνοῆς τὰ
δένδρα ἐκεῖνα, ἀνεκλαδῶθη δὲ εἰς δύναμιν καὶ
περιωπὴν τὸ στιβαρὸν αὐτὸ στέλεχος, τὸ ἐν μέσῳ
ἐκείνων φυνὲν καὶ ἀπὸ τοῦ ἰδίου μυζήσαν ἐδάφους
τῆς κραταιᾶς του ζωῆς τὴν ἰκμάδα; Δύναμις
τις ἰδία καὶ μυστικὴ ἐξωογόνησε βεβαίως τὸν
κορμὸν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου τοῦ δάσους, καὶ
ἀνέτεινεν εἰς ὕψος καὶ κράτος τοὺς εὐρεῖς αὐτοῦ
κλῶνας.

Τοιαύτη τις δύναμις μυστικὴ ἀνέθρεψε καὶ ἐ-
κράτυνε τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, εἰς οὓς ἔλαχεν ὁ
κλῆρος νὰ καταστῶσιν ἡγήται λαῶν.

Ἄν δὲ ἡ δύναμις αὕτη καὶ ἡ ἐνέργειά της ἀ-
πομένουσι πάντοτε καὶ πανταχοῦ μυστηριώδεις
καὶ δυσεξιχνιάστοι, ὅσον καὶ ἂν ἀγωνίζεται τὸ
φιλοσοφικὸν βλέμμα τοῦ ἱστορικοῦ νὰ εἰσδύσῃ
εἰς τοὺς ἀποκρύφους μυχοὺς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ
ὑπερτάτου δημιουργοῦ, καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν
πρῶτον καὶ βαθύτατον τῆς δυνάμεως ἐκείνης
σπόρον, παρ' ἡμῖν τὸ μυστήριον τῆς παραγωγῆς
αὐτῆς καὶ τῆς δράσεως εἶν' ἔτι σκοτεινότερον καὶ
ἀκαταληπτότερον. Ἐγκείται δὲ τοῦτο ἰδίως εἰς
τὴν παράδοξον διαμύρρῳσιν τῶν ὄρων τοῦ πο-
λιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου, ὅτινες πᾶν
ἄλλο βεβαίως εἶνε ἢ εὐμενεῖς εἰς γέννησιν καὶ ἀ-
νάπτυξιν ἐκτάκτων καὶ κραταιῶν πολιτικῶν δυ-
νάμεων. Διὰ τοῦτο δέ, ἂν ἀλλαγῶν που ἡ ἀνά-
δειξις ἐξόχου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀνοίγοντος νέας
τρίβους εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τοῦ ἔθνους του,
εἶνε κατ' ὄρθομα, παρ' ἡμῖν εἶνε τοῦτο αὐτόχρομα
θαῦμα.

Οὔτε τῆς «Ἐστίας» εἶνε ἀποστολὴ νὰ δια-
τοίψῃ περὶ τὴν ἀκριθεῖ ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου
τούτου, οὔτε τοῦ γράφοντος πρόθεσις νὰ μελε-
τήσῃ λεπτομερῶς τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ τὰ αἴ-
τια. Ἄλλως δὲ οὐδ' ἡ πρόχειρος αὕτη καὶ ἀτε-
λὴς σκιαγραφία τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη σκοπὸν
ἔχει νὰ ἀναπαραστήσῃ τοῦ πολιτευτοῦ τὴν εἰκόνα.

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ σειραὶ οὐδὲν ἄλλο προτί-
θενται ἢ νὰ χαρακτηρίσωσι διὰ μεγάλων τινῶν,
ἀτελῶν μὲν πάντως ἀλλὰ πιστῶν γραμμῶν τὸν
ἄνδρα Τρικούπην, ἀνεξαστότως τῆς πολιτικῆς αὐ-
τοῦ δράσεως καὶ τῆς ἐξόχου πολιτικῆς του θέ-
σεως ἐν τῷ κράτει, νὰ σχολιάσωσιν οὕτως εἰπεῖν
καὶ ἀναπτύξωσι τοὺς ἰσχυροὺς καὶ βαθεῖς χαρα-
κτῆρας, οὓς πιστῶς ἀπετύπωσεν ἡ παρατιθε-
μένη εἰκὼν του, καὶ νὰ ἀνταναντεῖλωσι ζῶσαν,
εἰ δυνατόν, τὴν φυσιογνωμίαν αὐτοῦ εἰς ὅσους δὲν
ἠτύχησαν νὰ γνωρίσωσιν αὐτὸν προσωπικῶς ἐκ
τοῦ σύνεγγυς.

Ἄν τις, ἀτεινίζων εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην τοῦ
διαπρεποῦς ἀνδρός, ζητήσῃ νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἀρ-

μόσῃ εἰς τὴν ἐκφραστικὴν αὐτοῦ μορφήν τὴν μίαν
ἐκείνην λέξιν, τὴν συνοψίζουσαν κατὰ τοὺς κα-
νόνας τῶν χαρακτηρογράφων τὴν ἐνδόμυχον φύ-
σιν τοῦ ἀτόμου καὶ ἀποτελοῦσαν οὕτως εἰπεῖν
τὴν βᾶσιν καὶ τὸ κρηπίδωμα τῆς βιωτικῆς αὐ-
τοῦ δράσεως, τὴν λέξιν ἐκείνην, ἧτις δίκην στρα-
γίδος ἐκφανοῦς σημαίνει τὴν ἰδιοφυῖαν του, καὶ δια-
στέλλει αὐτὸ ἀποτόμως τῶν ὁμοταγῶν, ἀδύνα-
τον εἶνε νὰ διαστάσῃ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς λέ-
ξεως, ἧτις μόνη χαρακτηρίζει καὶ δύναται νὰ
χαρακτηρίσῃ τὸν Χαρίλαον Τρικούπην. Ἡ λέξις
αὕτη εἶνε: Θέλησις.

Οὐχὶ ἡ κοινὴ καὶ συνήθης, ἡ ἐμφυῆς καὶ ἀνε-
πίγνωτος ἐκείνη θέλησις, ἡ κινουσα τοῦ νηπίου
τὴν χεῖρα πρὸς εὐμορφον ἄθυρμα, παροτρύνουσα
δὲ πᾶσαν — ἰδίως ἑλληνικὴν — ὄρεξιν πρὸς τὰς
ἁωροτάτας τῶν σταφυλῶν. Ἄλλ' ἡ ἐσκεμμένη
καὶ βαθεῖα θέλησις, ἡ θέλησις ἡ ἀδιάπτωτος καὶ
ἀδιάσειστος, ἡ γνωρίζουσα τί θέλει καὶ διατί τὸ
θέλει, ἡ μὴ λησμονοῦσα τί ἠθέλησε καὶ συναι-
σθανομένη τί ὀφείλει νὰ θελήσῃ, ἡ κατὰ τὸν Schopenhauer
πρῶτη καὶ ἐσχάτη ἀρχὴ τῆς τελείας
ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἡ θέλησις ἐνὶ λόγῳ
ἢ ἐμψυχοῦσα καὶ στηρίζουσα ὀλόκληρον βίον, ἡ τε-
λειοῦσα τὸν ἄνδρα καὶ καθιπτώσα αὐτὸν ὅ,τι
μόνον οἱ Γερμανοὶ ἐκφράζουσι προσφυῶς διὰ τῶν
λέξεων: ein ganzer Mann.

Ἡ θέλησις αὕτη ἡ ἀνένδοτος ἐπλήρωσε τὴν
εὐρεῖαν τοῦ Τρικούπη διάνοιαν διὰ τοῦ πλήθους
ἐκείνου παντοῖαν εἰδικῶν γνώσεων, αἵτινες κα-
ταπλήττουσιν ἐκάστοτε τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλε-
γομένους καὶ συζητούντας εἰδικοὺς ἄνδρας. Ὁ
μὴ γνωρίζων αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον, μηδὲ τυχῶν
εὐκαιρίας νὰ τὸν ἀκούσῃ, ἔστω καὶ ἐλαφρῶς καὶ
ἐν παρόδῳ ὁμιλοῦντα περὶ πραγμάτων, ἅτινα ὑ-
ποτίθενται συνήθως παρ' ἡμῖν ὡς ἥκιστα ἀναγκ-
καῖα εἰς τελείωσιν πολιτικοῦ ἀνδρός, δυσκόλως
δύναται νὰ φαντασθῇ ὅποιον βαθεῖαν καὶ συστημα-
τικὴν αὐτῶν γνῶσιν κατέχει. Δὲν ὁμιλοῦμεν, ἐν-
νοεῖται, περὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν πολιτικὴν
καὶ τὴν διοίκησιν, εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ στρα-
τιωτικὰ καὶ ναυτικὰ, καίτοι κατεπλάγημεν —
τὸ ὁμολογοῦμεν, — ἀκούσαντές ποτε διακεκριμέ-
νου Πρώσπου στρατηγοῦ, διαβεβαιούντος μετὰ τῆς
χαρακτηριζούσης Γερμανὴν στρατιώτην παρη-
σίας, ὅτι σπανίως ἤκουσε πολιτικὸν ἄνδρα το-
σοῦτον ἐντριβῆ τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων,
ὅσον ὁ τότε Ἕλληνας πρωθυπουργός: τὴν αὐτὴν
δὲ κατὰ πλῆξιν ἠθελάνθημεν, ὅτε εἶδομεν ἄλλοτε
τὸν κ. Τρικούπην ἐξετάζοντα τὰς λεπτομερεῖας
ἐνὸς τῶν μεγίστων ἀγγλικῶν θεωρητικῶν μετ' ὅ-
σης ἀκριβολόγου ἐμπειρίας ἤθελε πράξῃ τοῦτο
ἐπιστήμων ἀξιωματικῶς τοῦ ναυτικοῦ. Ἄλλ' ὁ
κ. Τρικούπης ὁμιλεῖ περὶ ἀρχαιολογίας καὶ μη-
χανικῆς, περὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ καλ-
λιτεχνικῶν σχολῶν ἐπίσης εὐχερῶς καὶ εἰδῶτως.

Καταστρώνει πίνακα χρωματικῶν δανείων μεθ' ὅσης εὐκολίας συντάσσει γαλλιστὶ διπλωματικὸν ἔγγραφο, δύναται δὲ ν' ἀναλύσῃ δραματικὸν ἔργον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀκριβείας καὶ ἐπιστασίας, μεθ' ἧς ἀναλύει ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους.

Περί τοῦ ῥητορικοῦ αὐτοῦ ταλάντου, ὅπερ αὐτῆ αὐτῆ ἢ σιδηρᾶ καὶ ἀκράδαντος θέλησίν τοι ἀνεπτύξεν ὡσαύτως καὶ ἐτελείωσες, περιττὸν νομίζομεν νὰ λαλήσωμεν, διότι οὐδεὶς — κ' ἐκ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἐναντίων — ὑπάρχει ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἀπροσμάχητον δύναμιν τοῦ ἀδούου καὶ συνεσφιγμένον τοῦ λόγου. Ὁ Τρικούπης, ἔλεγεν ἡμῖν ποτε ἀντίπαλός τοι, ἀσκότιστον ἔχον ὑπὸ κομματικῶν πάθους τὴν διάνοιαν, δὲν ἠμιλεῖ, βρουχᾶται ἀπὸ τοῦ βήματος· δὲν ἀντικρούει, ἀλλὰ σπαράσσει τὸν ἀντιφρονούντα· ἡ διαλεκτικὴ αὐτοῦ δύναμις δὲν πείθει μόνον, ἀλλὰ παρασύρει ὡς χεῖμαρρος.

Παρέχει δ' ἀληθῶς ἡ διαλεκτικὴ αὐτῆ δύναμις, κατὰ τε τὴν ἀπὸ τοῦ βήματος ῥητορείαν καὶ τὴν ἰδιαίτεράν συζήτησιν, φαινόμενον περιέργον, καταδεικνύον τίνα καὶ πόσῃν δύναται ἀληθῶς ν' ἀσκήσῃ ἐπὶ τοῦς ἄλλους ἐπίδρασιν ἢ ἰσχυρὰ καὶ αὐτεπίγνωστος θέλησις. Ὁ κ. Τρικούπης πείθει διότι θέλει νὰ πείσῃ, καὶ θέλει νὰ πείσῃ διότι εἶνε ὁ ἴδιος πεπεισμένος. Τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ἐκφράζει καὶ ἡ μορφή συγχρόνως, καὶ ὁ λόγος, καὶ τοῦ βλέμματός τὸ φῶς, καὶ τῆς φωνῆς ἡ κλαγγή· τὰ δὲ ἐπιχειρήματά τοι, ἀπὸ τῆς διανοίας συνάμα καὶ τῶν μυχῶν τῆς καρδίας πηγάζοντα, συναποτελοῦσιν ἠλεκτρικὸν τι ρεύμα μεταδιδόμενον εἰς τὸν ἀκροατὴν, κλονίζον ἐκ βάθρων πᾶσαν ἐναντίαν πεποίθησίν τοι, καὶ κάμπτον τὴν σαλευθεισάν τοι θέλησιν ὑπὸ τὴν θέλησιν ἐκείνην τὴν ἰσχυράν καὶ ἀνυπόστατον. Ἡ πειθῶ, ἦν ἀσκαὶ ὁ λόγος αὐτοῦ μετέχει πως τῆς ὑποβολῆς — suggestion — τοῦ ὑπνωτιστοῦ· διαφέρει δ' ἐκείνης μόνον ὅτι εἶνε ἐπιβολὴ μᾶλλον ἢ ὑποβολή, διότι ἐγείρει μᾶλλον ἢ ὑπνωτίζει, οὐδὲ ὑπεισέρχεται εἰς τὴν ξένην θέλησιν, ἀλλ' ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὴν καὶ τὴν κυριεῖται οὕτως εἰπεῖν ἐξ ἐφόδου.

Ἄν δὲ εἶνε ἐπιτετραμμένον — καὶ διατί νὰ μὴν εἶνε, ἀφοῦ οἱ ἔξοχοι τῶν ἀνδρῶν καὶ κοινῶν τῶν φοροῦντες δὲν εἶνε ἀσφαλεῖς ἀπὸ τῶν περιέργων βλεμμάτων; — νὰ μνημονευθῶσιν ἐν τέλει καὶ μικρὰ παρὰ τὰ μεγάλα, θέλει καὶ δι' ἐκείνων ἔτι καταδειχθῆ ὁποῖον ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει τὸ κράτος τῆς θελήσεως τοῦ κ. Τρικούπης κ' ἐπ' αὐτάς ἔτι τὰς καθ' ἡμέραν ἔξεις καὶ συνήθειας ἀνάγκης τοῦ βίου, καὶ πόσον ἐστόμωσεν, ὡς πρὸς τοῦτο, ἡ ἰσχυρὰ τοῦ διάνοια τὴν καὶ ἄλλως χαλυβδίνην αὐτοῦ φύσιν. Ὁ κ. Τρικούπης δὲν πίνει οἶνον, δὲν πίνει καφέν, δὲν καπνίζει, δὲν αἰσθάνεται, ὡς αἰσθανόμεθα πάντες,

τὴν ἰνάγκην τῆς ἐν ὄρα ὠρισμένη τροφῆς, οὐδὲ διψᾷ κἄν ὡς διψῶσι συνήθως οἱ ἄνθρωποι. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται αὐτὸν ἐπὶ ἀτελευτήτους ὥρας καθήμενον ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ τὰς μακρὰς ἐκείνας πα νυχίδας, ἄσιτον, ἄποτον, ἀκαταπόνητον, καὶ μειδιῶντα μόνον πρὸς τὸ πλῆθος τῶν μέχρι λιποθυμίας ἐξηνητημένων βουλευτῶν, οἵτινες προσεπάθουν ν' ἀπατήσωσι διὰ κουλουρίων καὶ καφέδων τοῦς βουλευμιῶντας αὐτῶν στομάχους;

Ὁ κ. Τρικούπης δὲν γνωρίζει τί ἐστὶ κόπωση· ἢ δὲ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀντοχὴ αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ πιθανοῦ. Οὐδ' εἶνε μυστήριον εἰς τοῦς γνωρίζοντας αὐτὸν ὅτι ἐγειρόμενος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐργάζεται συνήθως μέχρι βαθείας νυκτός, καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου πολλάκις, εἴτε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διατελεῖ, εἴτε ἐκτός αὐτῆς. Ἡ συνεχὴς δ' αὐτῆ καὶ περὶ ποικίλα διανοητικῆ τοῦ ἀσχολία, ἥτις, ἔνεκα τῶν ἀτυχῶν ὄρων τοῦ παρ' ἡμῖν πολιτικοῦ βίου, ἀναγκάζεται οὐχὶ σπανίως νὰ καταλείπῃ τὰ μεγάλα χάριν τῶν μικρῶν καὶ τὰ πράγματα χάριν τῶν προσώπων, νὰ μεταβιῇ δὲ πᾶσαν στιγμὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς εἰς τὰ παρασκηνία, οὐδέποτε φαίνεται καταπονοῦσα αὐτόν, οὐδὲ τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματός τοι ἀπικυβλύνει, οὐδὲ κἄν τὴν ἀπὸ τοῦ κόρου ἀνίαν γενεᾶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. Καταλείπων μετὰ πολῶρον μελέτην τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐργασιῶν, εἶνε ἔτοιμος πάντοτε ν' ἀπτείσθῃ πρὸς τοῦς οικείους, νὰ εὐφρολογῆσθαι περὶ προσώπων, νὰ ἠμιλήσῃ περὶ τῶν ἐλαφροτάτων πραγμάτων, ἢ καὶ νὰ... συζητήσῃ πάλιν σπουδαίως περὶ τοῦ σπουδαιότητος ζητήματος.

Καὶ ταῦτα πάντα διότι οὕτω θέλει, διότι βᾶσις καὶ κρηπίδωμα τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ιδιοφυίας εἶνε, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐλέγομεν, ἡ κρηταιὰ καὶ συνείδησις ἐαυτῆς ἔχουσα θέλησις.

A. B.

ἈΘΗΝΑΪΚΗ ΗΧΩ

Τὸ ἔργον εἶνε ἕξις, τὴν ὁποῖον ὅσον εὐκόλως ἀποβάλλει κανεὶς, τόσον δυσκόλως ἀναλαμβάνει. Ἡ ἀλήθεια αὕτη τοῦ συγγραφέως τῶν Ἀθλίω ν ἦλθεν αὐτομάτως εἰς τὸν νοῦν μου τόρα ὅταν, μετὰ τὴν πολυήμερον καὶ σχεδὸν γενικὴν ἀργίαν τῶν ἑορτῶν, ὁ κόσμος — ὁ ἐργαζόμενος κόσμος, ἐννοῶ — ἐπανέρχεται εἰς τὸν κύκλον τῶν καθημερινῶν τοῦ ἀσχολιῶν. Τί ἀνιαρὰ τῷ ὄντι στιγμὴ! Πόσον κατ' αὐτὴν παρίσταται ἀποτρόπαιος ἡ γὰρ τὴν ζωὴν καὶ πῶς ἀντηχεῖ πάλιν εἰς τὸ βάθος τῶν περιλύπων καρδιῶν μας ἡ παλαιὰ πρὸς τὸν θνητὸν κατάρα: «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖν τὸν ἄρτον σου»!...

Θέλετε νὰ σπουδάσετε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῆς μεταβάσεως αὐτῆς εἰς κόσμον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσυνείθισεν ἀκόμη νὰ κρύπτῃ τὰ συναισθη-